

Στέλλα Πρωτονοταρίου και Πέτρος Χαραβιτσιδης

Εκπαιδευτικοί Π.Ε

**Παιδαγωγικοί σχεδιασμοί και εκπαιδευτικές δράσεις για ένα σχολείο της
ένταξης: 132ο Δημοτικό Σχολείο της Αθήνας**

Χαραβιτσιδης Πέτρος¹

Στα σχολεία μας, που είναι πλέον πολυπολιτισμικά, προκύπτουν σοβαρά προβλήματα που αναζητούν πιεστικά λύσεις. Οι εκπαιδευτικοί έρχονται καθημερινά αντιμέτωποι με ανυπέρβλητες δυσκολίες που σχετίζονται τόσο με τις ελλιπείς υποδομές όσο και με την απουσία υποστηρικτικών δομών. Η εικόνα που παρουσιάζουν πολλά πλέον σχολεία, κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα, είναι ανησυχητική: Αρκετά παιδιά, ιδιαίτερα εκείνα τα οποία προέρχονται από ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες, αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσκολίες και συχνά εγκαταλείπουν το σχολείο με αποτέλεσμα να οδηγούνται στον κοινωνικό αποκλεισμό. Πολλοί, επίσης, μετανάστες γονείς μη γνωρίζοντας την ελληνική γλώσσα δυσκολεύονται να επικοινωνήσουν με το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς, απέχουν από τις δραστηριότητές του, δε συμμετέχουν στα συλλογικά όργανα των γονέων. Παράλληλα, οι Έλληνες γονείς συχνά εκφράζουν φόβο και αγωνία, θεωρώντας ότι η ανομοιογένεια που παρατηρείται στις σχολικές τάξεις είναι επιζήμια για τα παιδιά τους. Τέλος, οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί, χωρίς τις απαραίτητες γνώσεις και τα κατάλληλα μεθοδολογικά εργαλεία, δυσκολεύονται να διαχειριστούν αποτελεσματικά την ετερογένεια που παρατηρείται στις τάξεις τους.

Τα θεσμικά μέτρα που έχουν ληφθεί από το Υπουργείο Παιδείας (Τάξεις Υποδοχής και Φροντιστηριακά Τμήματα), είναι ελάχιστα και δεν έχουν σταθερότητα και διάρκεια. Είναι όμως επιβεβλημένο να ληφθούν άμεσα τα αναγκαία μέτρα από την Πολιτεία και το σχολείο, ώστε η εκπαίδευση που παρέχεται στους μαθητές/μαθήτριες να καλύπτει τις μορφωτικές και κοινωνικές τους ανάγκες και παράλληλα τις γενικότερες προσδοκίες των μελών της σχολικής κοινότητας.

¹ Η Στέλλα Πρωτονοταρίου είναι διευθύντρια του 132^{ου} Δημ. Σχολείου Αθηνών, ο Πέτρος Χαραβιτσιδης είναι δάσκαλος στο ίδιο σχολείο.

Στο 132^ο Δημοτικό Σχολείο της Αθήνας προσπαθήσαμε, στο μέτρο των δυνατοτήτων μας, να δημιουργήσουμε ένα σχολείο ικανό να ανταποκριθεί στις ανάγκες και τις προσδοκίες των παιδιών μας, των γονέων τους και εμάς των ίδιων των εκπαιδευτικών.

Το συγκεκριμένο σχολείο βρίσκεται στο σχολικό συγκρότημα της Γκράβας και έχει σοβαρά κτιριακά προβλήματα και ελλιπείς υποδομές.

Η πλειονότητα του μαθητικού του δυναμικού ήταν και είναι παιδιά αλλόγλωσσα (75% περίπου) ενώ πολλά παιδιά, Έλληνες και μετανάστες, προέρχονται από ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.

Όταν ξεκινήσαμε να εργαζόμαστε στο σχολείο (1999-2000) η κατάσταση ήταν δύσκολη: παιδιά εργαζόμενα, σοβαρά μαθησιακά προβλήματα, συχνές απουσίες από τα μαθήματα, φαινόμενα μαθητικών διαρροών, Έλληνες γονείς συχνά καχύποπτοι και αρνητικοί στη συνύπαρξη των παιδιών τους με τόσα “ξένα” παιδιά, μετανάστες γονείς μακριά από το σχολείο, σοβαρές εντάσεις και επιθετικότητα ανάμεσα στα παιδιά αλλά και στους γονείς.

Οι εκπαιδευτικοί σε συνεργασία και με το σύλλογο γονέων προσπαθήσαμε να αντιμετωπίσουμε την ανομοιογένεια του μαθητικού πληθυσμού σε συνδυασμό με τις δύσκολες συνθήκες λειτουργίας του σχολείου, μέσα από θετικές και ωφέλιμες για όλους μας διαδικασίες και να μετατρέψουμε αυτό που εμφανιζόταν ως μειονέκτημα σε πλεονέκτημα και πλούτο για ολόκληρη τη σχολική κοινότητα.

Στην αρχή διερευνήσαμε και καταγράψαμε τις προσδοκίες και τις μορφωτικές ανάγκες των παιδιών αλλά και των υπόλοιπων μελών της σχολικής κοινότητας. Στη συνέχεια, στηριζόμενοι στους στόχους και τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και παράλληλα, στην παιδαγωγική επιστημονική έρευνα, οργανώσαμε και εφαρμόσαμε δράσεις που σε μεγάλο βαθμό κάλυπταν τις συγκεκριμένες ανάγκες.

Σε αυτές τις δράσεις συμμετείχαν παράλληλα και ταυτόχρονα οι εμπλεκόμενοι στη σχολική κοινότητα φορείς: μαθητές/ μαθήτριες, εκπαιδευτικοί, γονείς.

Ενδεικτικές δράσεις, οι οποίες εφαρμόστηκαν:

Για τους μαθητές/ μαθήτριες

1. Οργανώσαμε εργαστήρια για την προσωπική και κοινωνική τους ανάπτυξη και υγεία με θεματολογία σχετική με βασικές δεξιότητες (επικοινωνία,

συνεργασία, αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμησή, δικαιώματα και όρια, δημιουργία σχέσεων και φιλίας, αναγνώριση, έκφραση και διαχείριση συναισθημάτων) και γενικά θέματα προστασίας απέναντι σε κινδύνους που αντιμετωπίζουν.

2. Στα γνωστικά αντικείμενα εφαρμόσαμε βιωματικές και επικοινωνιακές τεχνικές και μεθόδους.

3. Λαμβάνοντας υπόψη τις επιστημονικές παραδοχές για τη σημαντικότητα της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας στα δίγλωσσα παιδιά, οργανώσαμε μαθήματα μητρικής γλώσσας για τους αλλοδαπούς μαθητές/μαθήτριές μας, εκτός ωραρίου του σχολείου (διδασκαλία αλβανικής και αραβικής γλώσσας).

4. Αξιοποιήσαμε τη μητρική γλώσσα και τον πολιτισμό όλων των παιδιών στον κύριο κορμό του σχολικού προγράμματος (π.χ. δημιουργία κινηματογραφικών ταινιών, κατασκευή πολύγλωσσων βιβλίων και παιδαγωγικών παιχνιδιών, εκδηλώσεις και γιορτές με στοιχεία του πολιτισμού και της γλώσσας τους κλπ.).

5. Διευρύνουμε το περιεχόμενο των εθνικών και θρησκευτικών εκδηλώσεων, ώστε να μην υπάρχει κίνδυνος προσβολής της θρησκευτικής ή της εθνικής τους ταυτότητας (επικέντρωση σε κοινές αξίες και στοιχεία που ενώνουν τους ανθρώπους).

6. Αντικαταστήσαμε την πρωινή προσευχή με προσευχή-ποίημα (“Πρωινό Άστρο” του Γ. Ρίτσου) για να έχουν τη δυνατότητα και τα μη ορθόδοξα παιδιά να συμμετέχουν ισότιμα.

7. Διερευνήσαμε και αντιμετωπίσαμε τις ατομικές ανάγκες των μαθητών/μαθητριών.

Για τους γονείς:

1. Διοργανώσαμε μαθήματα επιμόρφωσης για όλους τους γονείς, με στόχο την ενίσχυση του γονικού τους ρόλου και παράλληλα την ενδυνάμωση της μεταξύ τους σχέσης και της σχέσης τους με το σχολείο.

2. Επιδιώξαμε συχνή επικοινωνία με τις οικογένειες των μαθητών/μαθητριών, ώστε να αναγνωρίζουμε τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και να υποστηρίζουμε τα παιδιά στις δυσκολίες τους.

3. Οργανώσαμε μαθήματα ελληνικής γλώσσας από εθελοντές εκπαιδευτικούς στους μετανάστες γονείς για να έχουν τη δυνατότητα να

επικοινωνούν με το σχολείο, την ελληνική κοινωνία και να μπορούν να υποστηρίξουν τα παιδιά τους στα μαθήματα,.

4. Φροντίσαμε οι ανακοινώσεις του σχολείου να είναι πολύγλωσσες (ελληνικά, αγγλικά, αλβανικά) και στις συναντήσεις γονέων να γίνεται παράλληλη μετάφραση στις γλώσσες των μεταναστών γονέων.

Για τους εκπαιδευτικούς:

1. Οργανώσαμε την ενδοσχολική μας επιμόρφωση. Η επιμόρφωσή μας είχε εργαστηριακό-βιωματικό χαρακτήρα, προϋπέθετε αναλυτικό σχεδιασμό, εφαρμογή και αξιολόγηση από το Σύλλογο διδασκόντων, αφορούσε τις ανάγκες μας και ανταποκρινόταν σε συγκεκριμένα προβλήματα που αντιμετωπίζαμε στο σχολείο.

2. Εφαρμόσαμε βιωματικές μορφές μάθησης και συνεργατικές μορφές διδασκαλίας.

3. Ο Σύλλογος διδασκόντων συνεδρίαζε τακτικά, ώστε να εμπλεκόμαστε δημιουργικά και υπεύθυνα στη λειτουργία του σχολείου.

Τέλος, συνδέσαμε το σχολείο και τις οικογένειες των παιδιών με δομές υγείας και ειδικούς επιστήμονες για την πρόληψη ή την επίλυση σοβαρών ζητημάτων (π.χ. Τομέα Πρόληψης ΚΕΘΕΑ, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Κοινωνική Υπηρεσία Δήμου Αθηναίων, Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Αθήνας, κλπ.).

Τα αποτελέσματα των πρωτοβουλιών του σχολείου, όπως δηλώνουν δάσκαλοι και γονείς, ήταν ιδιαίτερα θετικά:

✓ Τα παιδιά έρχονταν με χαρά στο σχολείο, ανέπτυξαν τις μεταξύ τους σχέσεις, ενισχύθηκε η αυτοεκτίμηση και ο αυτοσεβασμός τους, δεν παρατηρούνταν τάσεις αποκλεισμού και περιθωριοποίησης.

✓ Όλα τα παιδιά βελτιώθηκαν στα μαθήματα. Εκείνα που παρακολουθούσαν τα μαθήματα μητρικής γλώσσας, βοηθήθηκαν στη γενικότερη επίδοσή τους.

✓ Τα παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο εντάχθηκαν ευκολότερα και γρήγορα.

✓ Σταμάτησε το φαινόμενο των μαθητικών διαρροών.

✓ Σταμάτησαν φαινόμενα βίας, ξενοφοβίας και ρατσισμού ανάμεσα σε παιδιά αλλά και γονείς.

✓ Δημιουργήθηκε Σύλλογος γονέων, στον οποίο συμμετείχαν ισότιμα και συνεργάζονταν Έλληνες και μετανάστες γονείς.

✓ Οι γονείς ανέπτυξαν σχέση μεταξύ τους και με τους εκπαιδευτικούς και υποστήριξαν τις πρωτοβουλίες του σχολείου, συμμετέχοντας ενεργά στις δραστηριότητές του. Επίσης απευθύνονταν στο σχολείο για συμβουλευτική και υποστήριξη.

✓ Εμείς οι εκπαιδευτικοί αποκτήσαμε γνώσεις και μεθοδολογικά εργαλεία, ώστε να διαχειριζόμαστε δημιουργικά την ετερογένεια του μαθητικού πληθυσμού στις τάξεις μας και να αντιμετωπίζουμε με άνεση προβλήματα που αφορούν στην επικοινωνία μας με τους γονείς. Αναπτύξαμε σχέσεις και συνεργασία μεταξύ μας και αλλάξαμε αντιλήψεις και συμπεριφορά σε ζητήματα που αφορούν τα παιδιά και το σχολείο.

Ανάλογες ατομικές περιπτώσεις εκπαιδευτικών, που εφαρμόζουν στις τάξεις τους αξιόλογες και ενδιαφέρουσες παιδαγωγικές δράσεις, υπάρχουν πολλές. Η διαφορά είναι ότι στο 132^ο πραγματοποιήθηκε το εγχείρημα ένα σχολείο συνολικά, με ευθύνη και πολύωρη εθελοντική δουλειά των εκπαιδευτικών, να σχεδιάζει, να οργανώνει και να υλοποιεί δράσεις που να αγκαλιάζουν ολόκληρη τη σχολική κοινότητα.

Το σχολείο για πολλές από τις παραπάνω πρωτοβουλίες βραβεύτηκε στην Ελλάδα και διεθνώς και έλαβε συγχαρητήριες επιστολές από Πανεπιστημιακά Ιδρύματα και άλλους φορείς. Οι εκπαιδευτικοί παρουσίασαν τη δουλειά τους σε Πανεπιστήμια, στο Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, σε διεθνή Συνέδρια και έκαναν δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά και βιβλία.

Η συνέχεια, ως απάντηση στη δουλειά του 132^{ου}, είναι γνωστή: η Διευθύντρια απομακρύνθηκε μέσω της συνέντευξης στην κρίση διευθυντών το Νοέμβριο του 2007, και διακόπηκαν βίαια όλες οι δράσεις με την επίσημη συναίνεση του τότε Υφυπουργού Παιδείας. Ακολούθησε η ποινική δίωξη της ίδιας και της δασκάλας αλβανικής μητρικής γλώσσας, και κατ' επέκταση η δίωξη των δράσεων του σχολείου και συμβολικά των εκπαιδευτικών του.

Στη δίωξη του σχολείου υπήρξε μεγάλη αντίδραση. Το έργο του υποστηρίχτηκε από τα μέλη της σχολικής κοινότητας, την πλειονότητα των εκπαιδευτικών και πολιτικών φορέων, Πανεπιστημιακούς, Σχολικούς Συμβούλους, συνδικαλιστικά όργανα, ΜΜΕ και μεγάλο μέρος της ελληνικής κοινωνίας. Παράλληλα, υποβλήθηκαν πολλές ερωτήσεις στον Υπουργό Παιδείας από βουλευτές της αντιπολίτευσης και το θέμα συζητήθηκε στη Βουλή σε επίπεδο αρχηγών κομμάτων.

Στη δίκη, στις 22/1/2010, η διευθύντρια και η δασκάλα αλβανικής μητρικής γλώσσας αθωώθηκαν πανηγυρικά και το Φεβρουάριο η διευθύντρια επέστρεψε στο σχολείο. Η εξέλιξη των γεγονότων είναι δικαίωση τόσο των εκπαιδευτικών του 132 όσο και όλων των άλλων που αγωνίζονται για ένα ανθρώπινο και δημοκρατικό σχολείο χωρίς αποκλεισμούς και διακρίσεις.

Καταθέτουμε την εμπειρία του 132^{ου} Δημοτικού Σχολείου, γιατί θεωρούμε ότι μπορεί να εμπλουτίσει τη συζήτηση για την προοπτική της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, την οποία οφείλουμε σε όλα τα παιδιά, ώστε να γίνουν ενεργοί χαρούμενοι και δημιουργικοί πολίτες προς όφελος δικό τους και της ταχέως εξελισσόμενης πολυπολιτισμικής κοινωνίας μας.